

Διάλεξη 1

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

ΜΠΑΧΑΝΙΑ
ΕΙΜΑΣΤΕ!

ΘΑ ΠΑΡΩ ΚΑΙ ΡΩΤΗΣΩ
ΤΟΝ ΠΑΠΠΟΥ
ΓΙΑΤΙ ΤΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ
ΔΕΝ ΦΤΙΑΞΑΝΕ ΚΡΑΤΟΣ!

ΜΗ ΠΙΑΣ ΡΕ ΜΠΑΖΟ!
ΘΑ ΣΟΥ ΠΕΙ
ΝΑ ΤΟ ΦΤΙΑΞΟΥΜΕ
ΕΜΕΙΣ!

Του Κώστα Μητρόπουλου

ΤΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ

- Τι εννοούμε με τον όρο δημόσιος τομέας και πως μετριέται;
- Το θέμα δεν είναι απλό αφού όπως αναφέρουν και οι Peacock και Wiseman "τα στατιστικά στοιχεία είναι δυνατό να ταξινομηθούν με πολύ διαφορετικούς τρόπους και η ίδια η **οργάνωση** των στοιχείων προδιαθέτει για κάποιου είδους υπόθεση."
- Είναι δε μάλλον γενικά αποδεκτό ότι δεν υπάρχει "επιστημονικό" ή «ουδέτερο" μέτρο του δημόσιου τομέα.

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Δείκτης Α

- 1, Δαπάνες κεντρικής και τοπικών κυβερνήσεων,
- 2, Κεφάλαιο των δημόσιων επιχειρήσεων,
- 3, Φορολογικές δαπάνες (που περιλαμβάνουν ειδικές φορολογικές ελαφρύνσεις για ενίσχυση κάποιων ατόμων ή για ενθάρρυνση ορισμένων δραστηριοτήτων, πράγμα όμως που συνεπάγεται απώλεια εσόδων τα οποία διαφορετικά θα εισέπραττε η κυβέρνηση)

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Δείκτης B

- Όπως ο δείκτης A χωρίς τις φορολογικές δαπάνες.
- Πολλοί όμως ισχυρίζονται ότι δεν είναι σωστό να παραλείπονται οι φορολογικές δαπάνες αφού αν τα ίδια ποσά δίνονταν ως επιδοτήσεις θα αποτελούσαν μέρος των δημόσιων δαπανών. Η παράλειψη τους επομένως οδηγεί σε υποεκτίμηση των δημόσιων δαπανών. Υπάρχει όμως και η άποψη ότι στις δημοκρατικές κοινωνίες τα άτομα έχουν δικαιώματα ιδιοκτησίας στο εισόδημα τους και επομένως δέχονται να παραχωρήσουν στην κυβέρνηση εκείνο το μέρος του εισοδήματός τους που θεωρούν αποδεκτό.

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Επί πλέον ο υπολογισμός των φορολογικών δαπανών γίνεται με βάση εκπτώσεις και απαλλαγές που θεωρούνται ως μέρος της φορολογικής βάσης. Αν δεν γίνονταν αυτές οι εκπτώσεις και απαλλαγές, τότε η φορολογική επιβάρυνση των ατόμων θα ήταν διαφορετική και επομένως και η αντίδραση τους, πράγμα που θα είχε διαφορετικές επιπτώσεις στο εισόδημα των ατόμων και στην οικονομία γενικότερα. Αν όμως τα επιχειρήματα αυτά δεν γίνονται δεκτά, τότε οι φορολογικές δαπάνες θα πρέπει να περιλαμβάνονται στο δείκτη μέτρησης του μεγέθους του δημόσιου τομέα.

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Δείκτης Γ

- Όπως ο δείκτης Β αλλά χωρίς τις δημόσιες επιχειρήσεις αφού μπορεί να θεωρηθούν ως αυτόνομοι οργανισμοί.

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Δείκτης Δ

- Για το μέτρο αυτό οι δημόσιες δαπάνες χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τις **μεταβιβαστικές πληρωμές** και τις **πραγματικές δαπάνες**, Το σκεπτικό είναι ότι οι μεταβιβαστικές πληρωμές πρέπει να αφαιρούνται από τις κυβερνητικές δαπάνες, αφού στην ουσία αυτές δεν είναι τίποτα άλλο από μεταφορά αγοραστικής δύναμης από μια ομάδα σε άλλη και η κυβέρνηση δεν αποφασίζει για το πως ξοδεύονται,

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Δείκτης E

- Ο δείκτης αυτός είναι ο μικρότερος που αναφέρουμε και σύμφωνα μ' αυτόν από τις πραγματικές δαπάνες πρέπει να αφαιρούνται οι δαπάνες για την απόκτηση αγαθών από την αγορά, αφού αυτά δεν είναι μέρος του προϊόντος που παράγεται ή ελέγχεται από την κυβέρνηση.
- Η "**προστιθέμενη αξία**" της κυβέρνησης σ' αυτή την επιχειρηματολογία είναι απλά και μόνο το κόστος απασχόλησης στην κεντρική και τις τοπικές κυβερνήσεις,

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Τα όσα αναφέραμε πιο πάνω αφορούν μόνο τον αριθμητή των δεικτών που μετρούν την έκταση του δημόσιου τομέα, Σε ότι αφορά τον παρονομαστή και εκεί δεν υπάρχει ομοφωνία, Αν και οι περισσότεροι οικονομολόγοι θα συμφωνούσαν ότι ο "καλλίτερος" παρονομαστής θα ήταν το καθαρό εθνικό εισόδημα (ΚΕΕ), για λόγους που συνδέονται με την αξιοπιστία του υπολογισμού των αποσβέσεων, χρησιμοποιείται το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ),

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Οι διακρίσεις αυτές και ανάλογα με το αν τα μεγέθη εκφράζονται σε κόστος συντελεστών παραγωγής ή σε τιμές αγοράς, έχουμε οκτώ διαφορετικούς παρονομαστές, είναι:
 - α) καθαρό εγχώριο προϊόν
 - β) καθαρό εθνικό εισόδημα
 - γ) ακαθάριστο εγχώριο προϊόν
 - δ) ακαθάριστο εθνικό προϊόν

Δείκτες Μέτρησης του Δημόσιου Τομέα

- Με τουλάχιστον πέντε αριθμητές και οκτώ παρονομαστές είναι εύκολο να δει κανείς πόσες διαφορετικές απόψεις μπορεί να υπάρξουν για το μέγεθος του δημόσιου τομέα, Στην πράξη πάντως ο δείκτης που χρησιμοποιείται και για συγκρίσεις μεταξύ χωρών, είναι ο λόγος των δαπανών της γενικής κυβέρνησης (κεντρική συν τοπική αυτοδιοίκηση και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου) ως προς το ΑΕΠ

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

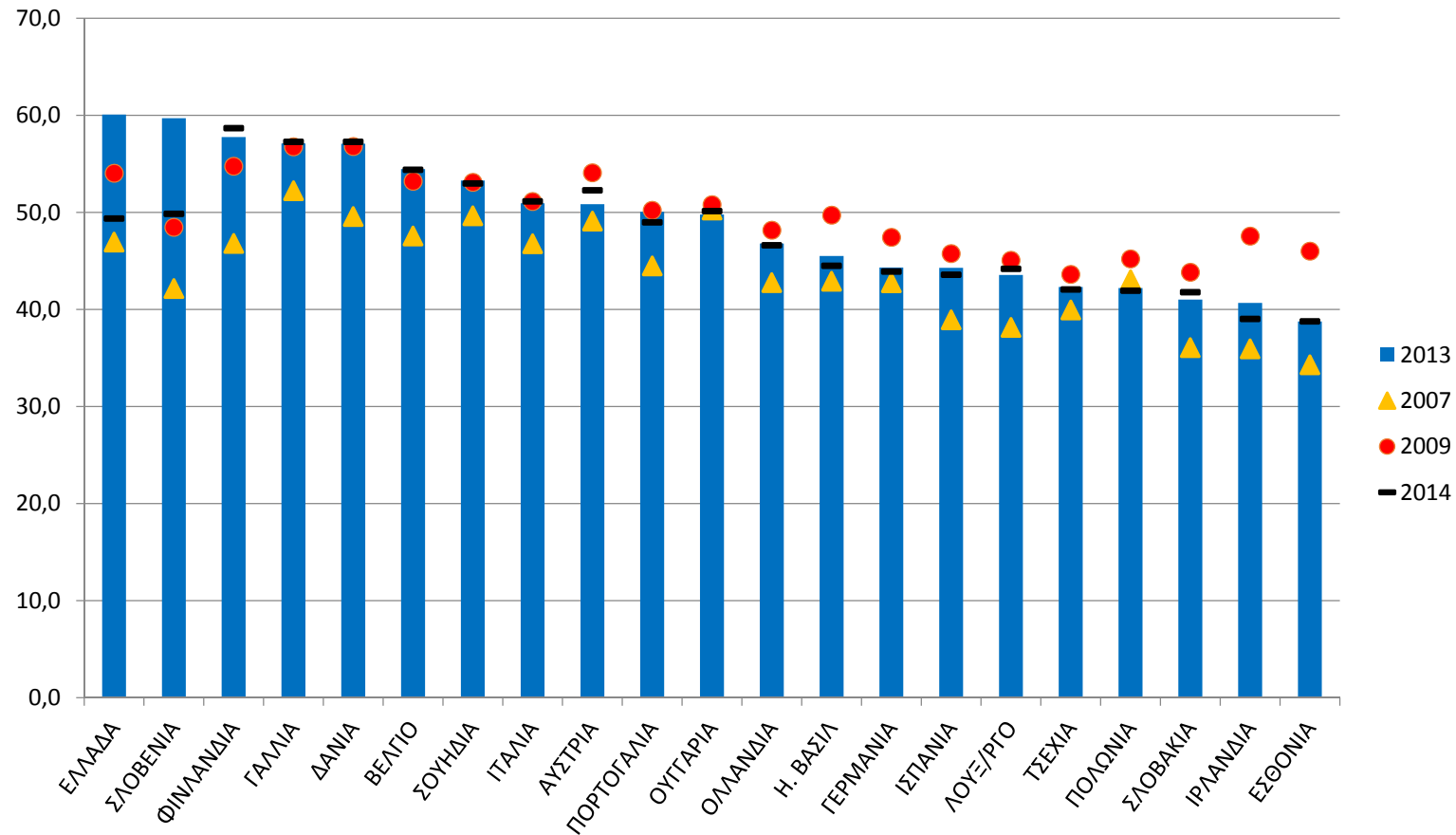
Πίνακας 1,1: Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)

	1965	1970	1980	1985	1990	1995	2000	2005
Ευρωζώνη	33,1	33,9	43,0	47,2	46,3	49,1	46,3	47,5
ΟΟΣΑ	26,9	29,2	35,5	38,1	38,0	39,4	39,1	40,7
Αυστρία	36,6	38,0	47,2	50,1	48,5	52,4	51,4	49,9
Βέλγιο	35,0	39,7	53,4	57,3	50,8	50,3	49,0	49,8
Γαλλία	37,6	37,6	45,4	51,9	49,6	53,6	51,6	53,9
Γερμανία	35,3	37,2	46,5	45,6	43,8	46,3	45,1	46,8
Δανία	31,8	40,1	55,0	58,0	53,6	56,6	53,9	52,8
Ελλάδα	22,0	23,3	29,6	42,3	47,8	46,6	51,2	46,7
Ην, Βασίλειο	33,5	36,7	43,0	44,0	41,9	44,4	37,5	44,9
Ιρλανδία	36,0	37,7	47,6	50,5	39,5	37,6	31,6	34,1
Ισπανία	19,5	21,7	31,3	39,4	41,4	44,0	39,0	38,2
Ιταλία	32,8	32,7	41,8	50,6	53,1	52,3	46,1	48,2
Ολλανδία	34,7	37,0	50,9	51,9	49,4	47,7	44,0	45,5
Πορτογαλία	18,1	18,0	28,1	42,9	44,2	41,2	43,1	47,7
Σουηδία	33,5	41,7	56,9	59,9	55,8	62,1	56,8	56,3
Φιλανδία	30,3	29,7	37,1	42,3	44,4	54,3	48,3	50,1

Πηγή: OECD, Economic Outlook, several issues,

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

Διάγραμμα 1,1, Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης
% ΑΕΠ

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

- Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι η ερμηνεία των δεικτών αυτών σε ότι αφορά την επίδραση του δημόσιου τομέα στην οικονομία, απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή αφού στις δημόσιες δαπάνες περιλαμβάνονται και οι μεταβιβαστικές πληρωμές οι οποίες, όπως προαναφέραμε, αποτελούν απλή αναδιανομή εισοδημάτων και δεν ξοδεύονται από την κυβέρνηση για αγορά αγαθών και υπηρεσιών.
- Θεωρητικά είναι δυνατό ο δείκτης αυτός να είναι και πάνω από το 100, αφού οι μεταβιβαστικές πληρωμές περιλαμβάνονται στον αριθμητή αλλά όχι στον παρονομαστή.

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

- Ακόμη οι δείκτες αυτοί δεν περιλαμβάνουν τις πολλαπλές επιδράσεις που μπορεί να έχουν νόμοι και διατάγματα στην οικονομία.
- Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η υποχρέωση των αυτοκινητοβιομηχανιών να εφοδιάζουν όλα τα αυτοκίνητα με ζώνες ασφαλείας, πράγμα το οποίο επηρεάζει τις τιμές των αυτοκινήτων και τη συμπεριφορά παραγωγών και καταναλωτών, αλλά δεν καταγράφεται ως κρατική δαπάνη.
- Η επίδραση τέτοιων μέτρων μπορεί να είναι ιδιαίτερα σημαντική όπως θα δούμε πιο κάτω όταν αναφερθούμε στους εμφανείς και αφανείς φόρους.

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

- Πολλοί σχολιαστές αναφέρονται στο γεγονός ότι τόσο οι αριθμητές όσο και οι παρονομαστές των δεικτών αυτών είναι σε τρέχουσες τιμές και όχι σε σταθερές τιμές.
- Το ερώτημα που τίθεται είναι αν η χρησιμοποίηση στοιχείων σε σταθερές τιμές αλλάζει σημαντικά την τάση των δεικτών αυτών, Ο Beck (1976) υποστήριξε ότι ο δείκτης τιμών (κόστος) των δημόσιων υπηρεσιών αυξάνει πιο γρήγορα από τον δείκτη τιμών του εγχώριου προϊόντος.

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

- Αν συμβαίνει κάτι τέτοιο τότε ο λόγος δημόσιων δαπανών ως προς το ΑΕΠ, σε σταθερές τιμές, θα είναι μικρότερος από το λόγο που εκφράζεται με ονομαστικά μεγέθη, όπως στον πιο πάνω πίνακα. Σε μια παρόμοια μελέτη για τις δημόσιες δαπάνες στην Ελλάδα παρουσιάζονται στοιχεία απ' όπου φαίνεται ότι ενώ σε τρέχουσες τιμές ο λόγος δημόσιων δαπανών προς το ΑΕΠ αυξήθηκε στην περίοδο 1950-1986 κατά 17 περίπου ποσοστιαίες μονάδες, σε σταθερές τιμές η αύξηση αυτή ήταν μόνο κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες.

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

- Την ίδια περίοδο στην οποία αναφέρονται τα στοιχεία για τις δαπάνες έχουμε όπως είναι φυσικό και σημαντική αύξηση των εσόδων του κράτους σε όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ.
- Είναι αλήθεια ότι τα έσοδα τελικά παρέμειναν, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε επίπεδα χαμηλότερα από εκείνα των δαπανών. Αυτό εξηγεί και σε μεγάλο βαθμό τη σημαντική αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων που παρατηρήθηκαν στις περισσότερες χώρες του ΟΟΣΑ στην περίοδο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1990.

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

Πίνακας 1,2, Φορολογικά Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης % ΑΕΠ									
	1965	1975	1985	1995	2000	2009	2011	2012	2013
Αυστρία	33,6	36,4	40,5	41,0	42,1	41,0	41,0	41,7	42,5
Βέλγιο	30,6	38,8	43,5	42,8	43,8	42,0	42,9	44,0	44,6
Τσεχία	„	„	„	34,9	32,5	32,4	33,4	33,8	34,1
Δανία	29,5	37,8	45,4	48,0	48,1	46,4	46,6	47,2	48,6
Εσθονία	„	„	„	36,2	30,9	34,9	31,9	32,1	31,8
Φινλανδία	30,0	36,1	39,1	44,5	45,8	40,9	42,0	42,8	44,0
Γαλλία	33,6	34,9	41,9	41,9	43,1	41,3	42,9	44,0	45,0
Γερμανία	31,6	34,3	36,1	36,2	36,3	36,1	35,7	36,5	36,7
ΕΛΛΑΔΑ	17,0	18,6	24,4	27,6	33,1	29,6	32,5	33,7	33,5
Ουγγαρία	„	„	„	41,0	38,7	39,0	36,9	38,5	38,9
Ιρλανδία	24,5	27,9	33,7	31,8	30,9	27,0	26,7	27,3	28,3
Ιταλία	24,7	24,5	32,5	38,6	40,6	41,9	41,4	42,7	42,6
Λουξ/ργο	26,4	31,2	37,5	35,3	37,2	39,0	37,5	38,5	39,3
Ολλανδία	30,9	38,4	39,9	39,0	36,8	35,4	35,9	36,3	n,a,
Πολωνία	„	„	„	36,1	32,7	31,3	31,8	32,1	n,a,
Πορτογαλία	15,7	18,9	24,1	28,9	30,6	29,5	32,0	31,2	33,4
Σλοβακία	„	„	„	39,6	33,6	28,4	28,3	28,1	29,6
Σλοβενία	„	„	„	38,4	36,6	36,2	36,3	36,5	36,8
Ισπανία	14,3	18,0	26,8	31,3	33,4	29,8	31,2	32,1	32,6
Σουηδία	31,4	38,9	44,8	45,6	49,0	44,0	42,3	42,3	42,8
Ην, Βασίλειο	29,3	33,6	35,6	32,1	34,7	32,3	33,6	33,0	32,9
ΟΟΣΑ	24,8	28,6	31,7	33,6	34,3	32,7	33,3	33,7	34,1

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

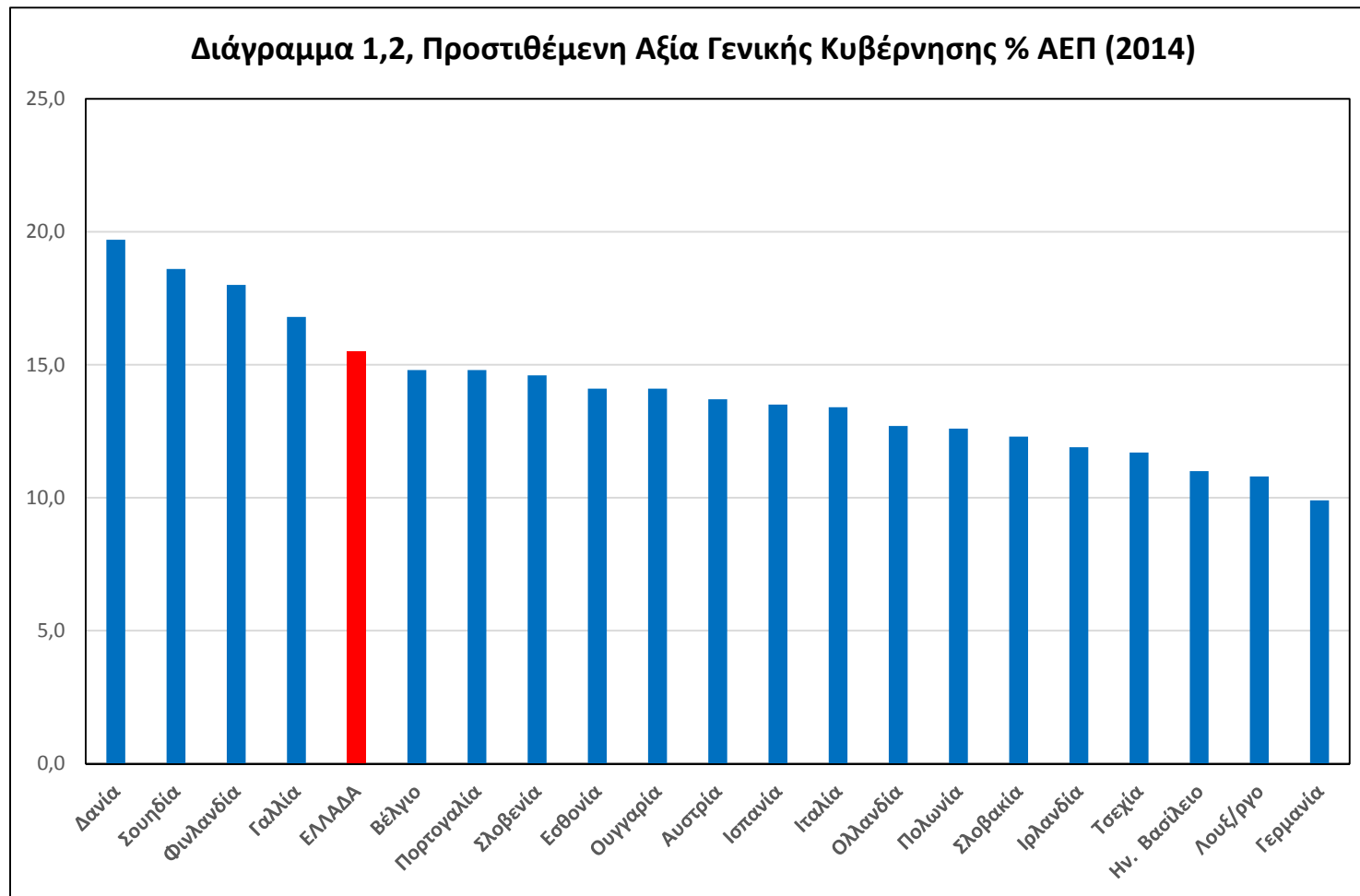
Πίνακας 1,4 Βασικές κατηγορίες εσόδων 2013			
	Φόροι	Εισφορές Κοινωνικής Ασφάλισης	Λοιπά έσοδα
Αυστρία	80,3	7,5	12,2
Βέλγιο	89,8	4,3	5,9
Γαλλία	78,5	11,4	10,1
Γερμανία	88,2	1,9	10,0
Δανία	84,5	0,5	15,0
ΕΛΛΑΔΑ	65,2	8,8	26,0
Εσθονία	57,6	20,7	21,8
Ην, Βασίλειο	70,6	20,8	8,5
Ιρλανδία	71,7	17,3	11,0
Ισπανία	80,0	5,7	14,3
Ιταλία	89,8	0,6	9,7
Λουξ/ργο	87,1	3,9	8,9
Ολλανδία	79,4	1,1	19,6
Ουγγαρία	70,7	1,5	27,7
Πολωνία	76,6	4,5	19,0
Πορτογαλία	69,2	11,3	19,5
Σλοβακία	69,4	1,6	29,1
Σλοβενία	66,3	1,2	32,5
Σουηδία	87,9	1,0	11,1
Τσεχία	53,9	33,5	12,6
Φινλανδία	83,6	0,0	16,4
ΟΟΣΑ	76,1	7,5	16,4

Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

Πίνακας 1,3 Διάρθρωση δαπανών γενικής κυβέρνησης ανά λειτουργία, 2013

	Γενικές Δημόσιες Υπηρεσίες	Άμυνα	Δημόσια Τάξη	Οικονομικές υποθέσεις	Προστασία Περιβάλλοντος	Στέγαση και τοπικές υπηρεσίες	Υγεία	Αναψυχή, Πολιτισμός, Θρησκεία	Εκπαίδευση	Κοινωνική Προστασία
Αυστρία	14,2	1,2	2,6	11,1	1,0	0,7	15,6	1,9	9,8	41,9
Βέλγιο	15,5	1,7	3,4	12,2	1,8	0,6	14,6	2,4	11,8	36,1
Τσεχία	11,1	1,8	4,2	14,3	2,5	2,0	17,4	2,7	12,3	31,7
Δανία	13,6	2,3	1,8	6,3	0,7	0,5	15,3	3,2	12,3	43,9
Εσθονία	10,3	4,7	4,9	12,5	1,7	1,4	13,0	5,4	15,4	30,7
Φινλανδία	14,4	2,6	2,4	8,2	0,4	0,7	14,5	2,5	11,2	43,1
Γαλλία	11,9	3,1	2,9	8,7	1,8	2,4	14,2	2,6	9,6	42,9
Γερμανία	14,3	2,4	3,5	7,5	1,3	0,9	15,8	1,9	9,7	42,6
ΕΛΛΑΔΑ	16,3	3,6	3,1	25,5	1,4	0,5	8,6	1,1	7,6	32,4
Ουγγαρία	20,9	1,0	4,2	13,7	1,8	1,6	10,4	3,7	9,5	33,3
Ιρλανδία	16,5	1,0	3,9	7,5	1,6	1,6	17,4	1,8	10,2	38,6
Ιταλία	17,5	2,3	3,8	8,2	1,8	1,4	14,1	1,4	8,0	41,3
Λουξ/ργο	11,5	0,8	2,3	9,5	2,6	1,6	11,9	2,6	12,7	44,4
Ολλανδία	11,0	2,5	4,2	8,2	3,2	1,1	17,7	3,4	11,8	36,7
Πολωνία	13,5	3,9	5,3	9,6	1,8	1,7	10,9	2,5	12,5	38,3
Πορτογαλία	17,9	2,1	4,4	6,7	0,8	1,4	13,3	2,0	13,5	37,8
Σλοβακία	13,4	3,1	8,0	7,9	2,2	1,7	18,3	3,1	12,2	30,1
Σλοβενία	11,3	1,6	3,6	24,2	1,2	1,2	11,6	3,0	10,9	31,4
Ισπανία	15,5	2,1	4,5	10,0	1,9	1,0	13,6	2,6	9,1	39,7
Σουηδία	14,6	2,8	2,6	8,1	0,6	1,4	13,1	2,0	12,4	42,3
Ην, Βασίλειο	12,5	5,0	4,8	6,8	1,8	1,5	16,7	1,7	12,0	37,2

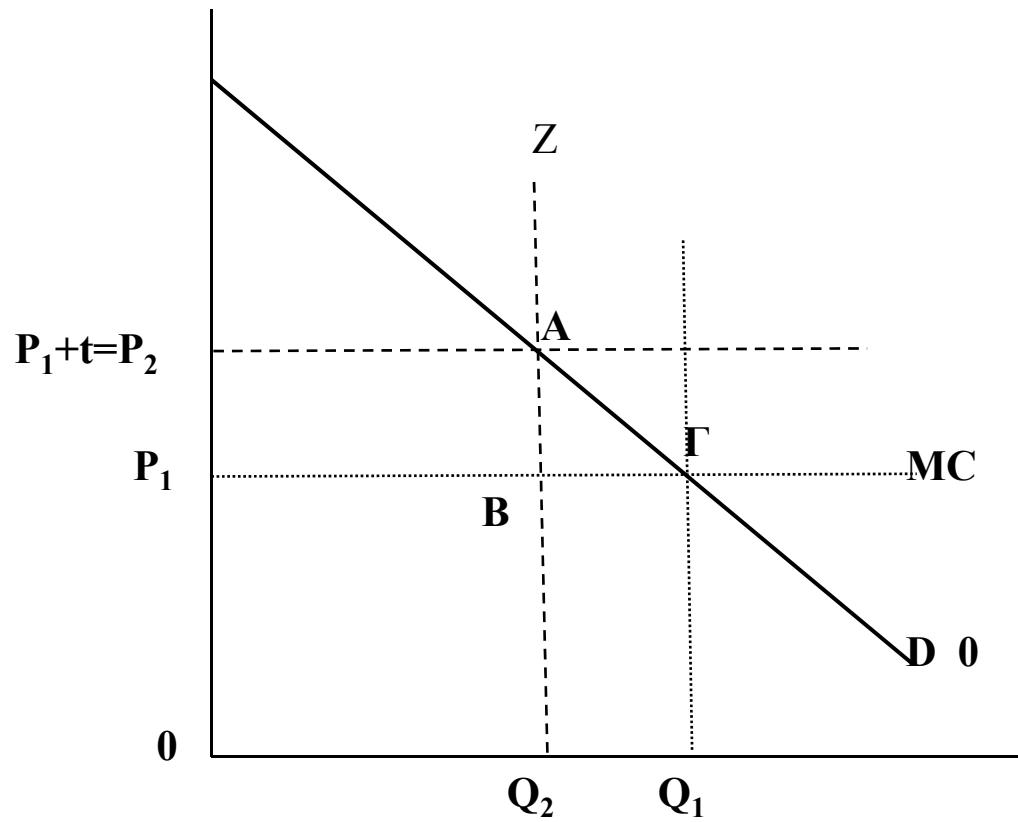
Μέγεθος του Δημόσιου Τομέα

Εμφανής και Αφανής Φορολογία

- Ένα πρόβλημα που δημιουργείται στη μέτρηση του δημόσιου τομέα αφορά εκείνες τις δραστηριότητες για τις οποίες δεν υπάρχει άμεση δυνατότητα αποτίμησης.
- Υπάρχουν, για παράδειγμα, κυβερνητικές παρεμβάσεις που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συμπεριφορά ατόμων και επιχειρήσεων, παρόμοιες με εκείνες της φορολογίας, που όμως δεν λαμβάνονται υπόψη από τους συμβατικούς δείκτες μέτρησης του δημόσιου τομέα.
- Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα μέτρα αυτά δεν συνεπάγονται χρηματικές ροές από ή προς τα ταμεία του κράτους.

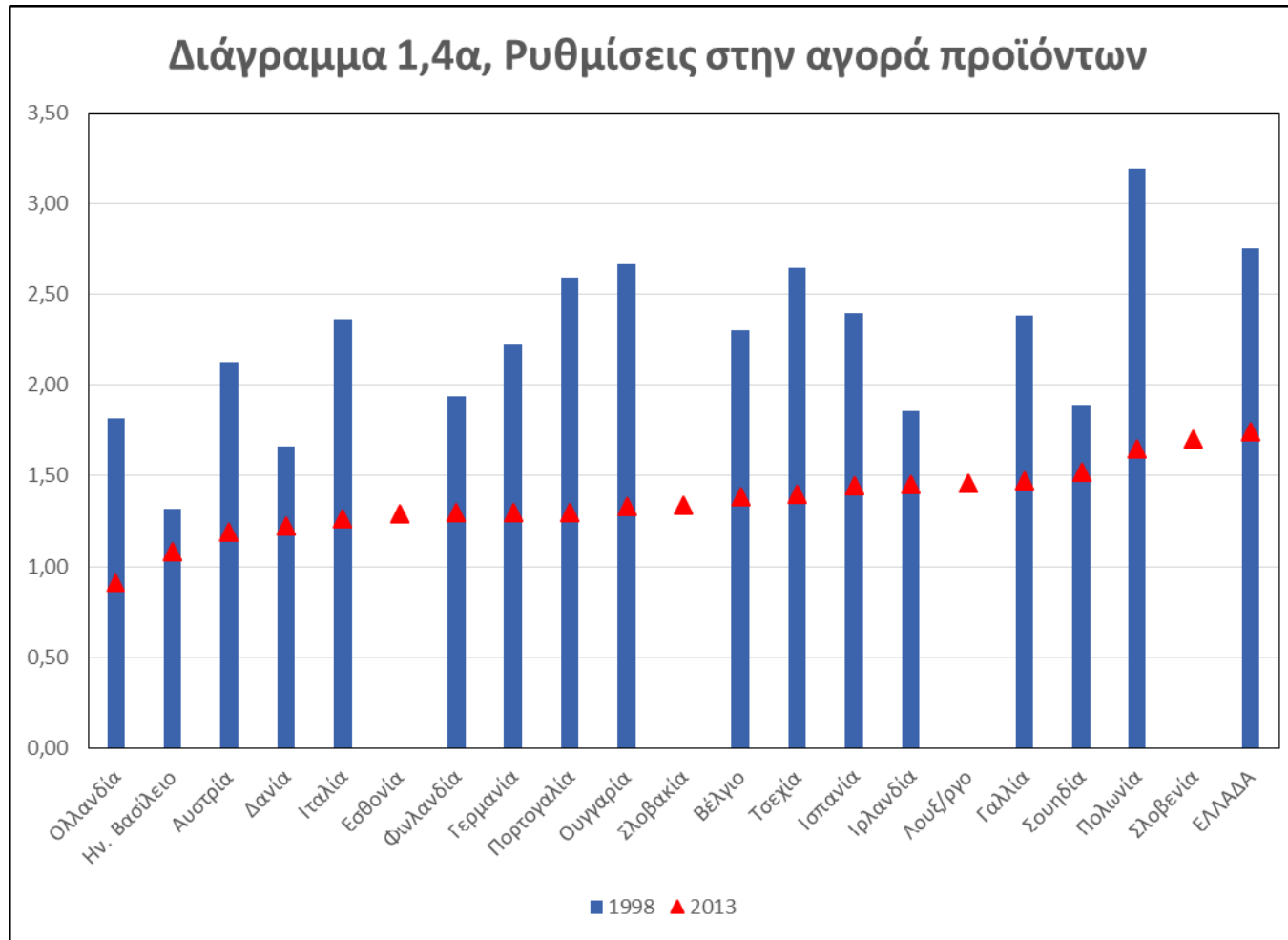
Εμφανής και Αφανής Φορολογία

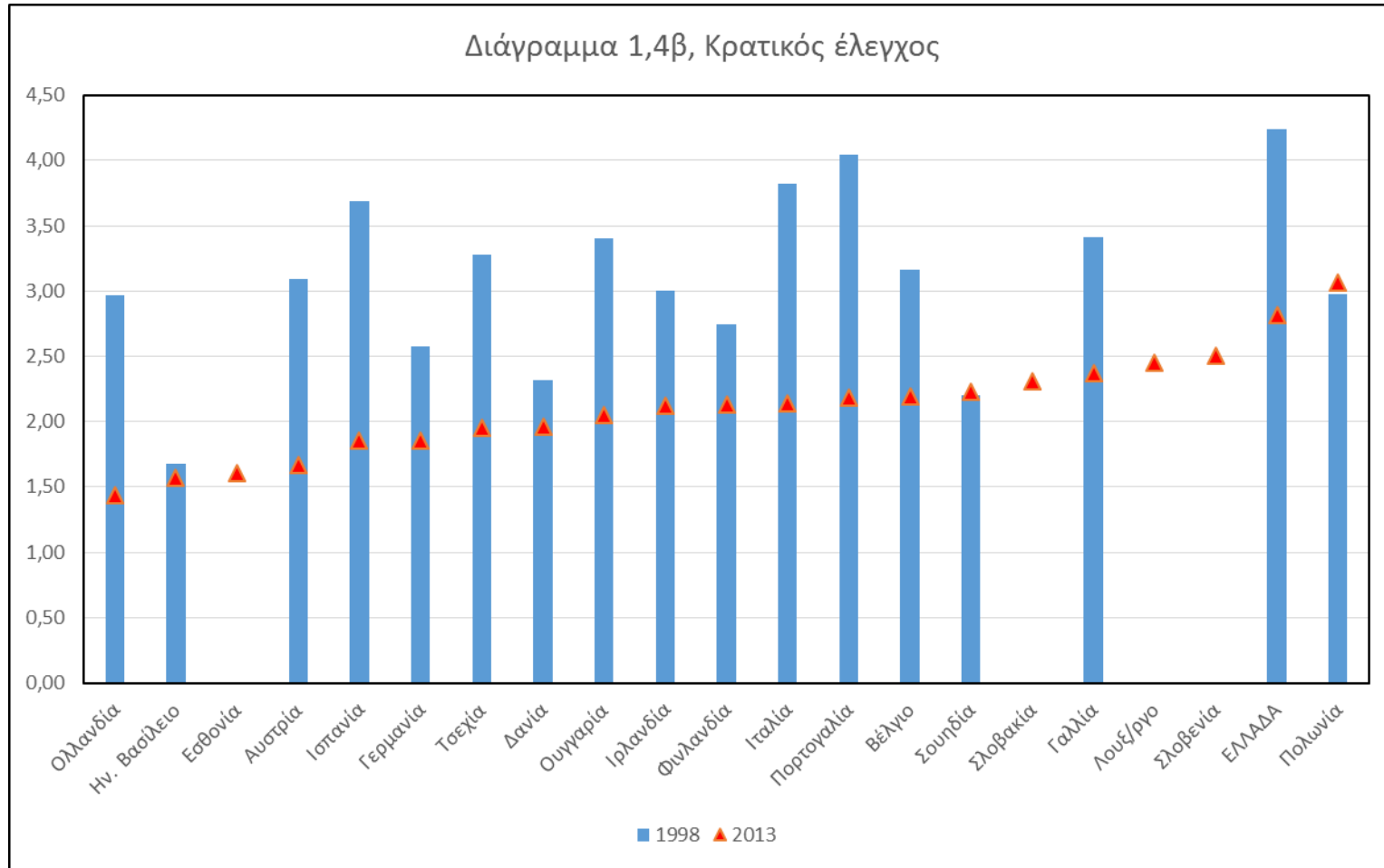
Εμφανής και Αφανής Φορολογία

- Ένα μεγάλο μέρος της φιλολογίας για το θέμα της υπέρμετρης επέκτασης του κράτους, αφορά ακριβώς αυτές τις πλευρές της πολλαπλής παρέμβασης του κράτους στην οικονομική δραστηριότητα. Η ποσοτικοποίηση τους είναι φυσικά δύσκολη.
- Το γεγονός ότι οι εμφανείς και αφανείς φόροι δεν έχουν πάντα θετική συσχέτιση, αλλά αντίθετα μπορεί να έχουν αρνητική συσχέτιση, κάνει φανερό το πόσο παραπλανητικό μπορεί να είναι το να βασίζεται κανείς μόνο στα στατιστικά στοιχεία για δημόσιες δαπάνες ή και στα φορολογικά έσοδα ως ποσοστό του ΑΕΠ.

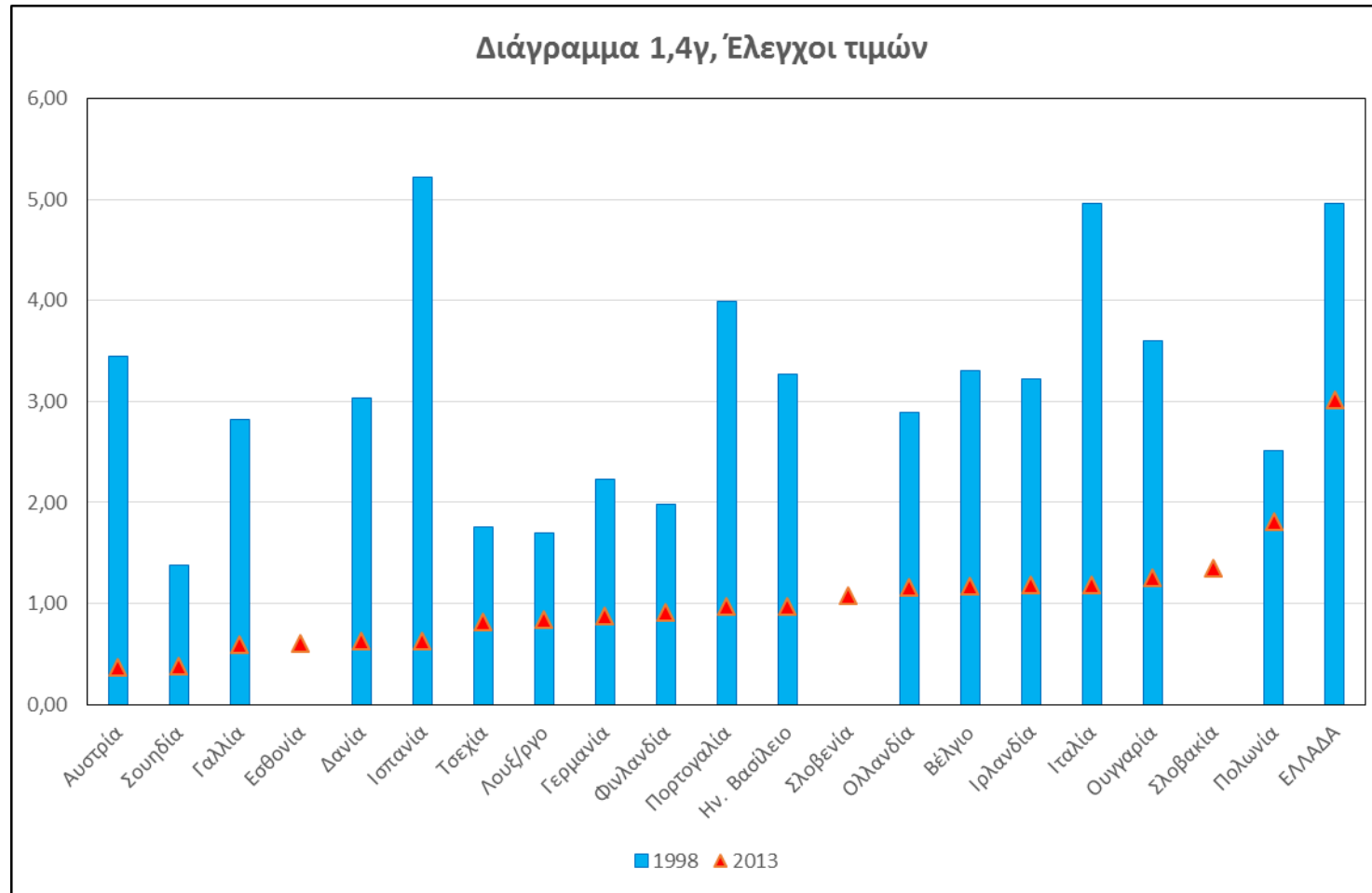
Ρυθμιστικές παρεμβάσεις

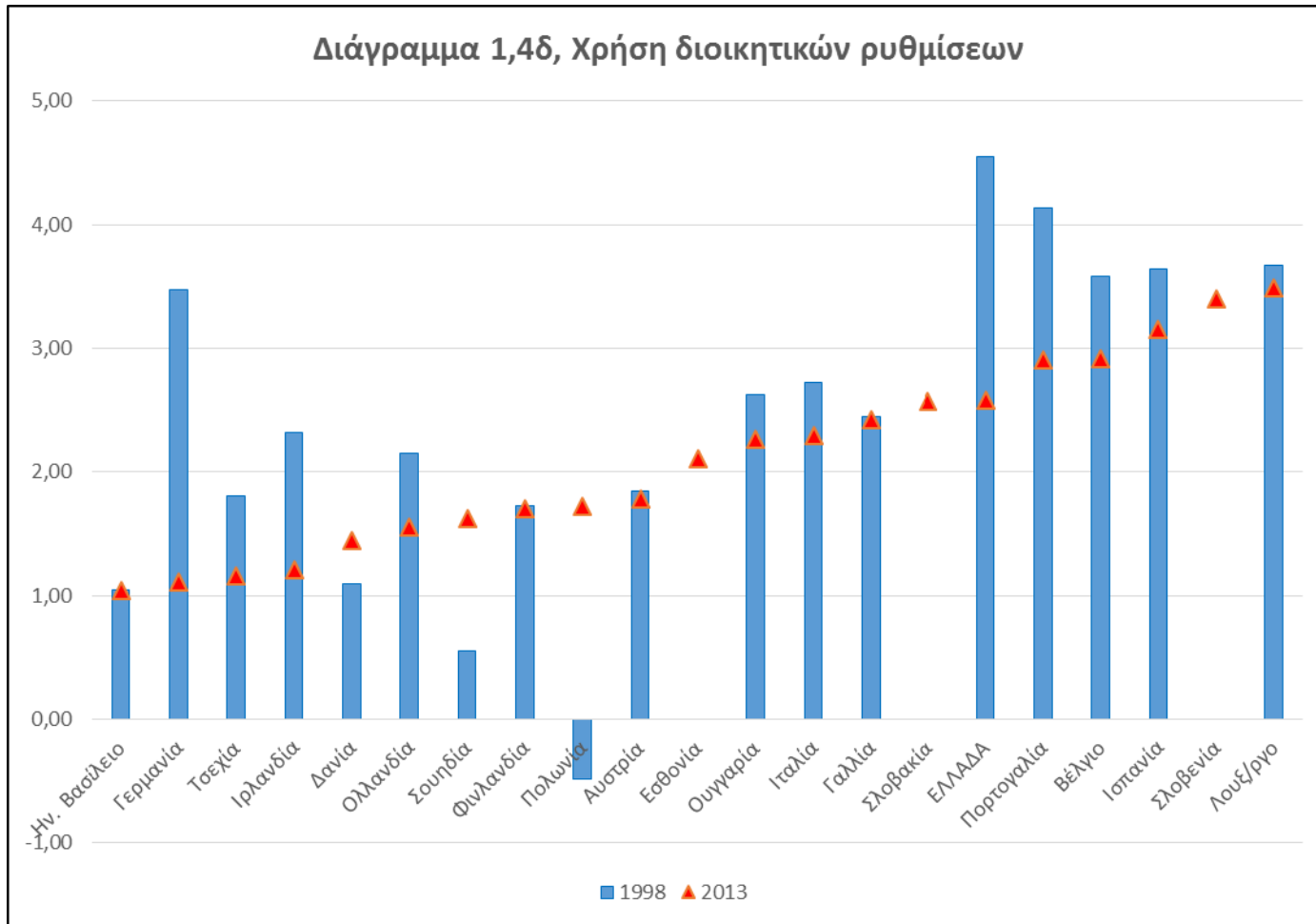
Ρυθμιστικές παρεμβάσεις

Ρυθμιστικές παρεμβάσεις

Ρυθμιστικές παρεμβάσεις

Αίτια επέκτασης του Δημόσιου Τομέα

- Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις και ερμηνείες για τους λόγους που έχουν οδηγήσει στην παρατηρούμενη αύξηση της κρατικής δραστηριότητας
- Μερικές από αυτές τις προσεγγίσεις είναι οι εξής:

Ο Νόμος του Wagner

- Μια πρώτη εξήγηση στηρίζεται στο μετασχηματισμό της παραδοσιακής κοινωνίας σε βιομηχανική κοινωνία, με συνέπεια την ταυτόχρονη μετατόπιση από την οικογένεια στο δημόσιο τομέα, θεμάτων όπως η εκπαίδευση, η υγεία, η φροντίδα των ηλικιωμένων, κ, α,

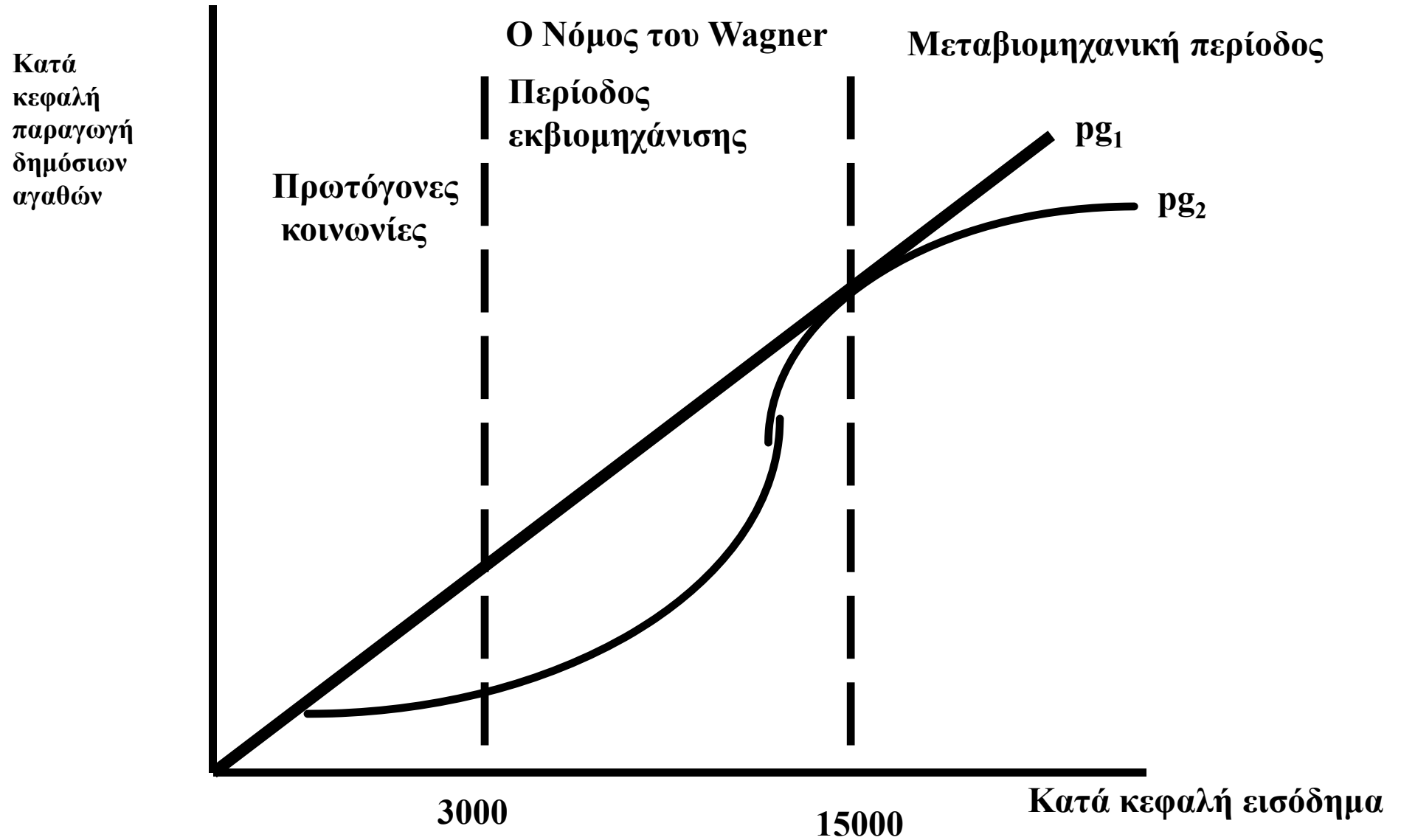
Ο Νόμος του Wagner

- Μια δεύτερη εκδοχή του νόμου του Wagner θεωρεί την αύξηση του δημόσιου τομέα ως συνέπεια του γεγονότος ότι τα αγαθά που παρέχονται από αυτόν έχουν μεγάλη **εισοδηματική ελαστικότητα** ζήτησης,
- Αυτό σημαίνει ότι καθώς το εθνικό προϊόν ή το κατά κεφαλή εισόδημα αυξάνει, οι καταναλωτές αφιερώνουν όλο και μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους σε ζήτηση υπηρεσιών εκπαίδευσης, υγείας, κ,α,

Ο Νόμος του Wagner

- Μια τρίτη εξήγηση συνδέεται με τις μεταβολές στην **τεχνολογία και την ανάγκη για σημαντικές πάγιες επενδύσεις** σε ορισμένους τομείς , όπως π,χ, τους σιδηροδρόμους όπως αναφέρει και ο ίδιος ο Wagner. Σε αυτές τις περιπτώσεις το κράτος αναλαμβάνει συνήθως τη δαπάνη αφού λόγω μεγέθους ο ιδιωτικός τομέας είναι μάλλον απρόθυμος.
- Η εμπειρική διερεύνηση της ισχύος του νόμου του Wagner έχει απασχολήσει πολλούς οικονομολόγους, αλλά τα αποτελέσματα δεν είναι απολύτως σαφή αφού διαφέρουν συχνά από χώρα σε χώρα και εξαρτώνται και από τα δεδομένα που χρησιμοποιούνται όπως και τη μεθοδολογία εμπειρικής προσέγγισης.

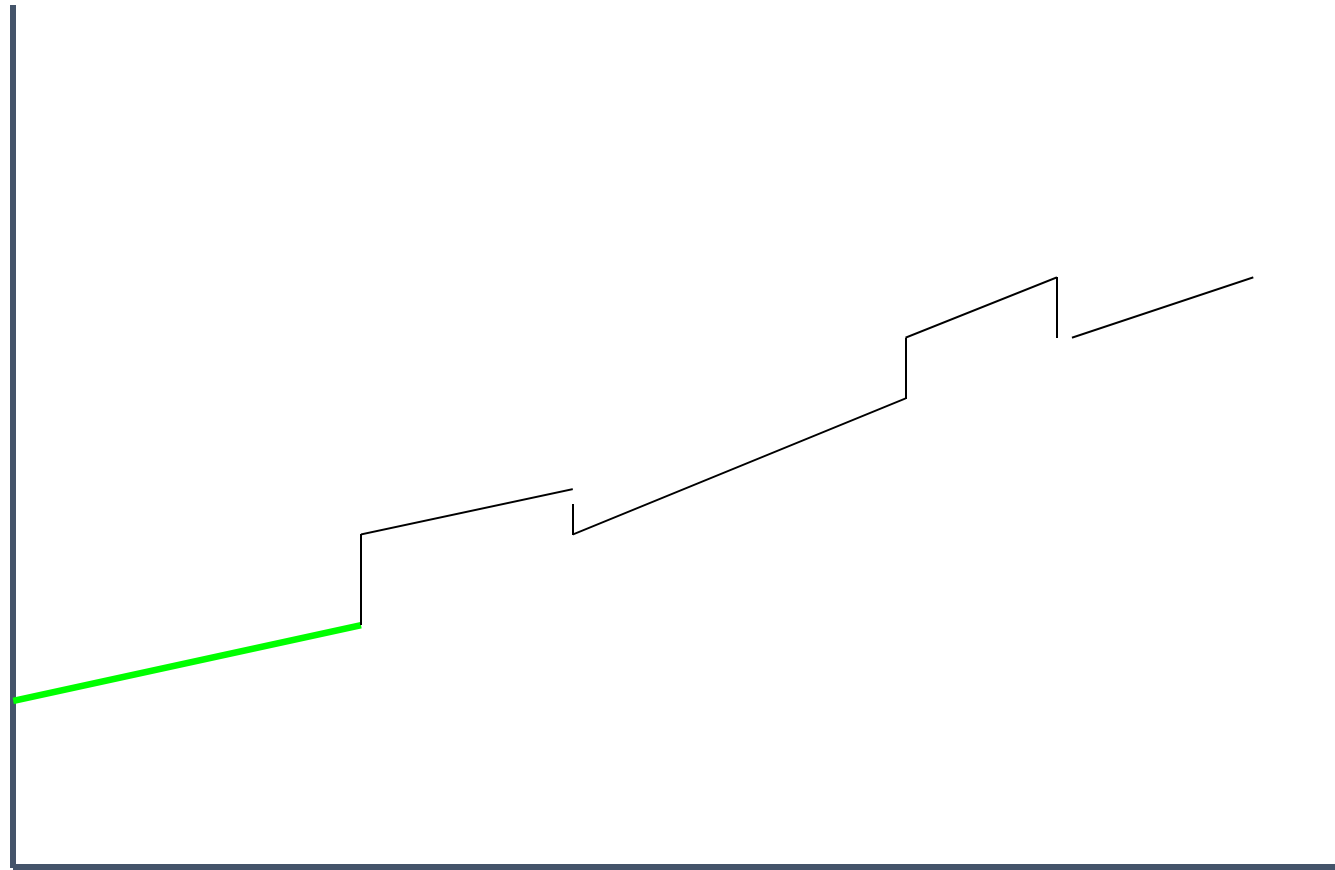
Ο Νόμος του Wagner

Το αποτέλεσμα εκτόπισης των Peacock και Wiseman

- Οι Peacock και Wiseman (1961) εξετάζοντας τα στοιχεία για τις δημόσιες δαπάνες του Ηνωμένου Βασιλείου παρατήρησαν ότι η αυξανόμενη συμμετοχή του δημόσιου τομέα δεν είναι σταθερή αλλά κλιμακωτή.
- Διατύπωσαν μάλιστα την άποψη ότι οι δαπάνες αυξάνουν σε πολεμικές περιόδους λόγω των αναγκών που ανακύπτουν για την αντιμετώπιση έκτακτων δαπανών.

Το αποτέλεσμα εκτόπισης των Peacock και Wiseman

Το αποτέλεσμα εκτόπισης των Peacock και Wiseman

- Ενώ το ευρύτερο κοινό θα αντιστεκόταν σε υψηλότερη φορολογία σε ομαλές περιόδους, ο πόλεμος κάνει την αύξηση των φόρων δυνατή. Όταν όμως ο πόλεμος ή η κρίση τελειώσουν, τότε οι δαπάνες και οι φόροι δεν επανέρχονται στα προ του πολέμου επίπεδα αλλά μένουν σε υψηλότερα επίπεδα τα οποία τώρα είναι αποδεκτά από το κοινό. Όπως και με το νόμο του Wagner η εμπειρική επαλήθευση της υπόθεσης αυτής εξακολουθεί να είναι αμφισβητήσιμη.

Το κράτος και η παροχή δημόσιων αγαθών

- Ένας από τους βασικούς λόγους ύπαρξης του κράτους θεωρείται η παροχή δημόσιων αγαθών και η διόρθωση των εξωτερικών επιδράσεων. Επιπλέον, όταν αναφερθήκαμε στις αποτυχίες της αγοράς τονίσαμε ότι ακόμη και αν δεν υπάρχουν αποτυχίες της αγοράς, το κράτος παρεμβαίνει για να προωθήσει την πιο ίση διανομή του εισοδήματος.
- Πολλοί μάλιστα θεωρούν ότι η μείωση των ανισοτήτων σε μια κοινωνία έχει τα χαρακτηριστικά δημόσιου αγαθού, αφού επηρεάζουν όλη την κοινωνία, δημιουργεί ένα μεγαλύτερο αίσθημα ασφάλειας και κοινωνικής συνοχής.

Κράτος πρόνοιας και μικρή ανοιχτή οικονομία

- Σε μια πολύ ενδιαφέρουσα μελέτη που έκανε ο Rodrik (1988) προσπάθησε να δείξει εμπειρικά ότι η αναδιανομή του εισοδήματος οδηγεί σε μεγέθυνση του κράτους.
- Πιο συγκεκριμένα ο Rodrik επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στους κινδύνους που δημιουργούνται στα εισοδήματα των ατόμων που ζουν σε μικρές ανοιχτές οικονομίες, από τις μεγάλες και σχετικά συχνές μεταβολές στις τιμές των εισαγομένων και εξαγομένων αγαθών.
-

Κράτος πρόνοιας και μικρή ανοιχτή οικονομία

- Οι αλλαγές στις διεθνείς τιμές προκαλούν μεγάλες αλλαγές στην παραγωγή των διεθνώς εμπορευομένων αγαθών, την απασχόληση και φυσικά τα εισοδήματα.
- Με βάση στοιχεία για 97 αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες ο Rodrik εξέτασε οικονομετρικά την επίδραση που μπορεί να έχουν οι μεταβολές των διεθνών τιμών και ο βαθμός ανοίγματος μιας οικονομίας στο μέγεθος ενός κράτους και βρήκε ότι η συσχέτιση είναι θετική.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Σ' ένα κλασικό πλέον άρθρο του ο Baumol (1967) παρατήρησε ότι η **αύξηση της παραγωγικότητας στο δημόσιο τομέα είναι μικρότερη απ' ό,τι στον ιδιωτικό τομέα**, ενώ οι αυξήσεις μισθών ήταν περίπου οι ίδιες στους δύο τομείς.
- Η διαφορά αυτή της παραγωγικότητας οφείλεται, κατά τον Baumol στο γεγονός ότι ο δημόσιος τομέας προσφέρει κυρίως υπηρεσίες, οι οποίες δεν ενσωματώνουν τόσο γρήγορα τις τεχνολογικές προόδους όσο ο ιδιωτικός τομέας.
- Η τάση αυτή της διαφοράς στην παραγωγικότητα οδηγεί σε συνεχή αύξηση του ονομαστικού μεριδίου του δημόσιου τομέα στο ΑΕΠ.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Μια εξήγηση του αποτελέσματος ή ασθένειας του Baumol, όπως έχει επίσης αποκληθεί, είναι ότι οι εθνικοί λογαριασμοί υποθέτουν ότι δεν υπάρχει μεταβολή της παραγωγικότητας στο δημόσιο τομέα.
- Η άλλη εξήγηση δίνεται από εμπειρικές έρευνες που βρίσκουν ότι η παραγωγικότητα στο δημόσιο τομέα πράγματι υστερεί σε σχέση με εκείνη του ιδιωτικού τομέα.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Μια άλλη εξήγηση του αποτελέσματος του Baumol, για την επέκταση του δημόσιου τομέα μπορεί να είναι το γεγονός ότι οι **σχετικές τιμές παίζουν σημαντικό ρόλο**.
- Αν η ζήτηση για αγαθά που παρέχονται από το δημόσιο τομέα είναι τελείως ανελαστική ως προς την τιμή, τότε καθώς οι σχετικές τιμές μεταβάλλονται εις βάρος του δημόσιου τομέα και η ζήτηση των υπηρεσιών που προσφέρει δεν μειώνεται ανάλογα, είναι φυσικό το μερίδιο του στο ΑΕΠ να αυξάνει.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Αρκετές εμπειρικές μελέτες που έχουν γίνει για τις ΗΠΑ, αλλά και ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες φαίνεται να επιβεβαιώνουν, σε κάποιο βαθμό, την επίδραση του αποτελέσματος Baumol στην επέκταση του δημόσιου τομέα. Αν κάτι τέτοιο είναι σωστό το ερώτημα που γεννιέται είναι το πως ακριβώς γίνεται αυτό.
- Με απλά λόγια, ποιες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών του δημόσιου τομέα έχουν τιμές που αυξάνουν περισσότερο από τις τιμές των ιδιωτικών αγαθών.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Αν θεωρήσουμε ότι οι δαπάνες του προϋπολογισμού που σχετίζονται με το θέμα μας δεν είναι εκείνες που αφορούν μεταβιβαστικές πληρωμές ή τόκους, αλλά κυρίως αυτό που ονομάζουμε **τελική κατανάλωση**, τότε μπορούμε να δούμε τι ακριβώς συνέβη σε αυτές τις δαπάνες. Με βάση τα στοιχεία που δημοσιεύει ο ΟΟΣΑ έχουμε την εξέλιξη αυτών των δαπανών για τα τελευταία 40 χρόνια περίπου, και παρουσιάζονται στον πιο κάτω πίνακα

Το αποτέλεσμα Βαυμοί

Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης για κατανάλωση						
Ποσοστό του ΑΕΠ						
	1965	1970	1980	1990	1995	2000
<i>Γαλλία</i>	16,9	17,4	21,5	22,3	23,9	23,4
<i>Ελλάδα</i>	8,2	8,8	11,4	15,1	15,3	15,0
<i>ΗΠΑ</i>	16,4	18,5	16,8	16,6	15,3	14,1
<i>Ισπανία</i>	9,1	10,2	14,3	16,9	18,1	16,9
<i>Ιταλία</i>	16,2	14,9	16,8	20,2	17,9	17,9
<i>Πορτογαλ</i>	11,5	13,3	14,0	16,4	18,6	21,0
<i>Σουηδία</i>	17,9	22,5	29,6	27,7	26,3	26,5
<i>Ευρωζών</i>	15,4	15,8	19,5	19,7	20,4	19,7
ΟΟΣΑ	14,6	15,7	17,0	16,8	16,6	15,7

Πηγή: OECD Analytical Database figures underlying OECD Economic outlook68, December 2000 and OECD National Accounts,

Το αποτέλεσμα Baumol

- Με βάση τα στοιχεία που δημοσιεύει ο ΟΟΣΑ έχουμε την εξέλιξη αυτών των δαπανών για τα τελευταία 40 χρόνια περίπου.
- Από τον πίνακα αυτό είναι εμφανές ότι οι καταναλωτικές δαπάνες όλων σχεδόν των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ, με εξαίρεση τις ΗΠΑ, αυξήθηκαν στην περίοδο 1965-1995, Σε μερικές μάλιστα χώρες, όπως η Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Δανία και Σουηδία, η αύξηση των δαπανών αυτών ήταν ιδιαίτερα μεγάλη. Όμως από το 1995 και μετά παρατηρείται μια μικρή κάμψη σε όλες σχεδόν τις χώρες.

Το αποτέλεσμα Baumol

- Με βάση εκτιμήσεις, για την ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή των αγαθών που προσφέρει ο δημόσιος τομέας, (Borcherding, et, als, 2001) η τιμή αυτής της ελαστικότητας είναι περί 0,5.
- Σύμφωνα με τον συγγραφέα αυτό το αποτέλεσμα Baumol εξηγεί το 31% της αύξησης του δημόσιου τομέα στις ΗΠΑ από το 1902 μέχρι το 1979. Για ένα σημαντικό δείγμα άλλων χωρών του ΟΟΣΑ, η εκτίμηση είναι ότι η τιμή της πιο πάνω ελαστικότητας είναι επίσης πολύ μικρή και ότι τελικά το αποτέλεσμα Baumol είναι εμφανές και στις χώρες αυτές.

Αναδιανομή εισοδήματος

- Μια ενδιαφέρουσα προσέγγιση, η οποία προσέλκυσε το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών είναι εκείνη που ανέπτυξαν οι Meltzer and Richard (1981, 1983).
- Το υπόδειγμα τους θεωρεί ότι η μόνη κυβερνητική δραστηριότητα είναι η αναδιανομή εισοδήματος, Η αναδιανομή αυτή γίνεται μέσα από μεταβιβαστικές πληρωμές σταθερού ποσού ανά άτομο (lump sum grants) r , οι οποίες χρηματοδοτούνται με ένα αναλογικό φόρο t , ο οποίος επιβάλλεται στο αποκτώμενο εισόδημα. Αν \tilde{y} είναι το μέσο κατά κεφαλή εισόδημα, τότε ο ισοσκελισμένος προϋπολογισμός συνεπάγεται ότι

$$r = t \tilde{y}$$

Αναδιανομή εισοδήματος

- Όλα τα άτομα έχουν συνάρτηση χρησιμότητας που εξαρτάται από την κατανάλωση τους c και την ανάπαυση τους l . Αν n είναι το κλάσμα του χρόνου τον οποίο εργάζονται τα άτομα, έχουμε τις εξής σχέσεις

$$l = 1 - n$$

$$c = (1 - t)y + r$$

- Οι Meltzer and Richard υποθέτουν ότι το εισόδημα εξαρτάται από ένα συντελεστή ικανότητας (παραγωγικότητας) x , ο οποίος είναι κανονικά κατανεμημένος σε όλο τον πληθυσμό. Με δεδομένο ότι οι ώρες εργασίας είναι n , το εισόδημα ενός ατόμου είναι τόσο μεγαλύτερο, όσο μεγαλύτερος είναι ο συντελεστής x ,

$$y = nx$$

Αναδιανομή εισοδήματος

- Με δεδομένα τα t και r , η μόνη επιλογή του ατόμου είναι το πόσες ώρες θα εργάζεται n ,
- Μεγιστοποιώντας τη συνάρτηση χρησιμότητας $U(c,l)$ σε σχέση με το n , βρίσκουμε τις συνθήκες πρώτης τάξης:

$$U_c(1-t)x = U_l$$

ή

$$(U_l / U_c) = (1-t)x$$

δηλαδή ο οριακός λόγος υποκατάστασης μεταξύ ανάπαυσης και κατανάλωσης είναι ίσος με το οριακό προϊόν (καθαρό από φόρους) του χρόνου εργασίας. Από την τελευταία σχέση μπορούμε να υπολογίσουμε το χρόνο εργασίας ενός ατόμου.

Αναδιανομή εισοδήματος

- Αν και τα t και r είναι εξωγενή για το άτομο, αυτά είναι ενδογενή για το πολιτικό σύστημα, Μια αύξηση στο φόρο έχει δύο αποτελέσματα:
- **Πρώτο**, αυξάνει τα έσοδα του προϋπολογισμού και άρα τα ποσά που θα αναδιανεμηθούν και
- **Δεύτερο** δημιουργεί αντικίνητρο στα άτομα, με αποτέλεσμα να εργάζονται λιγότερο, πράγμα το οποίο συνεπάγεται μείωση των εσόδων του προϋπολογισμού.

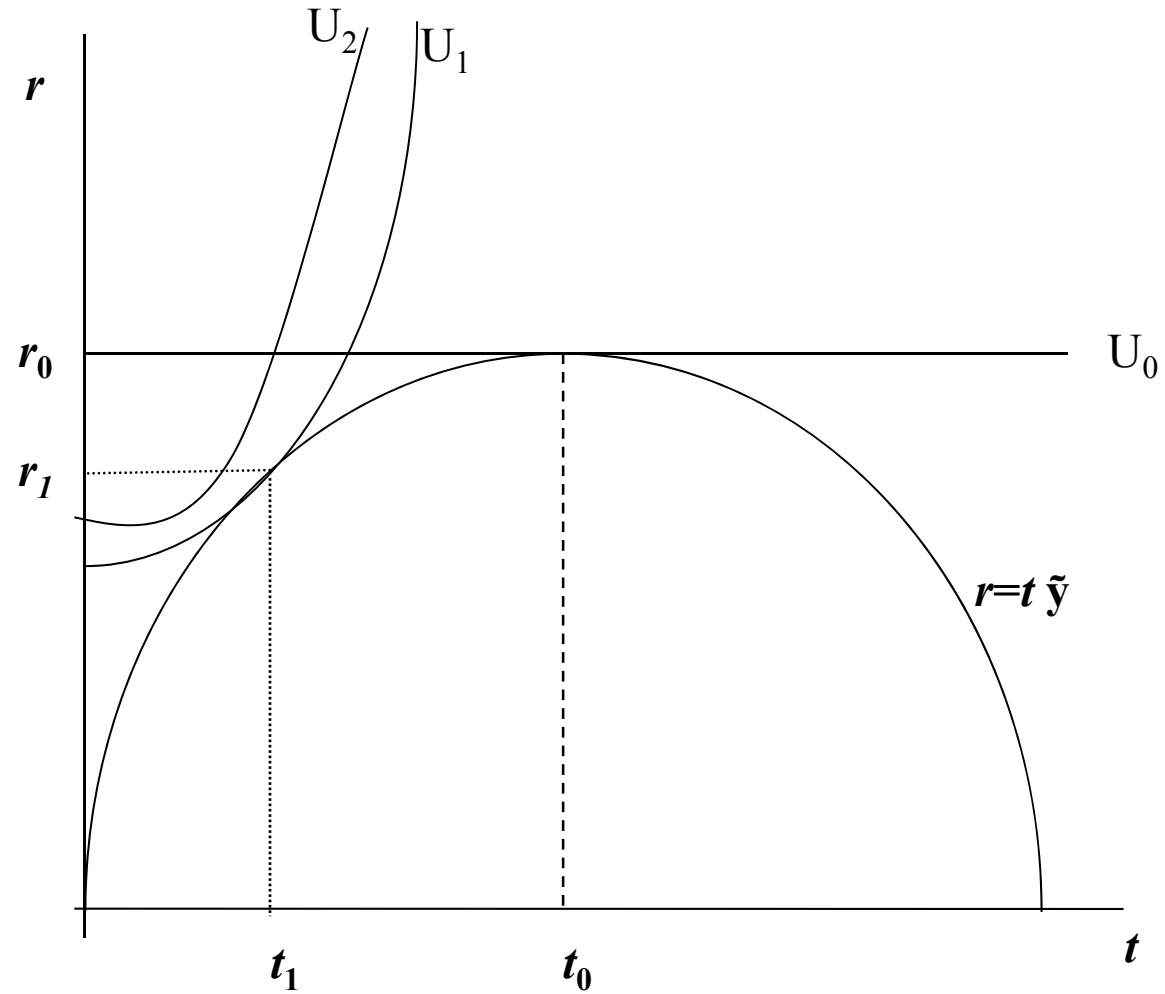
Αναδιανομή εισοδήματος

- Το κάθε άτομο (ψηφοφόρος), αντιμετωπίζει τα ίδια t και r και όταν κάνει την επιλογή του λαμβάνοντας υπόψη τη μεταξύ τους σχέση

$$r = t \tilde{y},$$

Οι Meltzer and Richard θεωρούν ότι το μέσο εισόδημα μειώνεται καθώς αυξάνει ο φόρος, δηλαδή, $(d\tilde{y}/dt) < 0$, αφού η αύξηση του φόρου δημιουργεί αντικίνητρα για εργασία. Άρα το r είναι συνάρτηση του t , και αυξάνεται με φθίνοντα ρυθμό μέχρι το σημείο όπου $-d\tilde{y}/dt = \tilde{y}/t$ αλλά μετά αρχίζει να μειώνεται.

Αναδιανομή εισοδήματος

Αναδιανομή εισοδήματος

- Οι ψηφοφόροι που εργάζονται έχουν καμπύλες αδιαφορίας με θετική κλίση, όπως οι U_1 και U_2 ($U_2 > U_1$), αφού οι υψηλότεροι φόροι μειώνουν την ευημερία και οι μεγαλύτερες μεταβιβάσεις την αυξάνουν.
- Οι ψηφοφόροι που δεν εργάζονται έχουν καμπύλες αδιαφορίας, όπως η U_0 , είναι δηλαδή οριζόντιες γραμμές αφού η ευημερία τους δεν επηρεάζεται από το φόρο.

Αναδιανομή εισοδήματος

- Κάθε ορθολογικός ψηφοφόρος επιλέγει εκείνο το συνδυασμό φόρων και μεταβιβάσεων t και r που μεγιστοποιεί την ευημερία του με δεδομένο ότι $r = t \tilde{y}$.

Οι ψηφοφόροι που δεν εργάζονται επιλέγουν εκείνο το t που μεγιστοποιεί το ποσό των μεταβιβαστικών πληρωμών που λαμβάνουν. Στο διάγραμμα μας ο φορολογικός συντελεστής είναι t_0 . Οι ψηφοφόροι που εργάζονται και έχουν εισόδημα θα επιλέξουν ένα μικρότερο φορολογικό συντελεστή

$$t_1 < t_0$$

Αναδιανομή εισοδήματος

- Αν όλοι οι ψηφοφόροι έχουν την ίδια συνάρτηση χρησιμότητας και διαφέρουν μόνο ως προς το συντελεστή παραγωγικότητας χ , τότε τα άτομα με μεγαλύτερο το χ θα ψηφίσουν για μικρότερο φορολογικό συντελεστή.
- Με δεδομένο ότι ο **διάμεσος** ψηφοφόρος, ο οποίος προσδιορίζει το αποτέλεσμα μιας ψηφοφορίας με απλή πλειοψηφία, έχει εισόδημα μικρότερο από το μέσο εισόδημα, είναι σαφές ότι αυτός θα ψηφίσει για φορολογία μεγαλύτερη από εκείνη που μεγιστοποιεί την κοινωνική ευημερία.
- Με τον τρόπο αυτό οι δαπάνες του προϋπολογισμού αυξάνουν περισσότερο από το άριστο

Αναδιανομή εισοδήματος

Πίνακας 1,6, Κοινωνικές δαπάνες % ΑΕΠ						
	1980	1990	2000	2010	2013	2014
Αυστρία	22,1	23,4	26,1	28,6	28,3	28,4
Βέλγιο	23,5	24,9	24,5	28,8	30,9	30,7
Τσεχία	„	14,6	18,8	19,9	20,5	20,6
Δανία	24,4	25	26	29,9	30,2	30,1
Εσθονία	„	„	13,8	18,8	16,1	16,3
Φινλανδία	18	23,8	23,3	28,7	30,6	31
Γαλλία	20,6	24,9	28,4	31,7	32	31,9
Γερμανία	21,8	21,4	26,2	26,8	25,6	25,8
ΕΛΛΑΔΑ	10,3	16,5	19,2	24,2	24,3	24,0
Ουγγαρία	„	„	20,5	23,5	22,1	22,1
Ιρλανδία	16	17,2	13,1	23,3	21,9	21,0
Ιταλία	18	21,4	23,3	27,8	28,7	28,6
Λουξ/ργο	20,3	19,1	19,6	23,0	23,4	23,5
Ολλανδία	24,8	25,6	19,8	23,7	24,6	24,7
Πολωνία	„	14,9	20,3	20,7	20,7	20,6
Πορτογαλία	9,6	12,4	18,6	25,2	25,8	25,2
Σλοβακία	„	„	17,8	18,4	18,7	18,4
Σλοβενία	„	0	22,8	23,9	23,8	23,7
Ισπανία	15,4	19,7	20	26,7	27,3	26,8
Σουηδία	26	28,5	28,2	27,9	28,2	28,1
Ην, Βασίλειο	16,3	16,3	18,4	22,8	22,5	21,7
ΟΟΣΑ	15,4	17,5	18,6	21,7	21,7	21,6

Ομάδες συμφερόντων

- Η άποψη που διατυπώνουν οι οπαδοί της θεωρίας αυτής είναι ότι σε κάθε κοινωνία πολλά άτομα διαπιστώνουν ότι έχουν κοινά συμφέροντα και αυτά αποφασίζουν να σχηματίσουν ομάδες για να προωθήσουν τα συμφέροντα τους με το να πιάσουν την κυβέρνηση να πάρει ευνοϊκά γι' αυτούς μέτρα.
- Το αποτέλεσμα αυτών των πιέσεων είναι η αύξηση στις δαπάνες ή τα κοινωνικά κόστη γενικότερα που επιβαρύνουν το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο.
- Η ικανοποίηση κάθε ομάδας χωριστά ίσως δεν κοστίζει πολύ, το συνολικό όμως κόστος ικανοποίησης περισσότερων ομάδων ίσως είναι πολύ μεγάλο.

Φορολογική ψευδαίσθηση και ευκολία συλλογής φόρων

- Οι κρατικές δαπάνες μπορούν να χρηματοδοτηθούν είτε από φόρους τώρα είτε από δανεισμό και επομένως μελλοντικούς φόρους.
- Η επέκταση της κυβέρνησης είναι ευκολότερη όταν οι πολίτες δεν γνωρίζουν επακριβώς τι συμβαίνει.
- Έτσι, με τη δυνατότητα δανεισμού που έχουν οι κυβερνήσεις μπορούν να αυξάνουν τις δαπάνες του προϋπολογισμού και τα ελλείμματα να τα χρηματοδοτούν με δάνεια.

Φορολογική ψευδαίσθηση και ευκολία συλλογής φόρων

- Επιπλέον, όλες οι μορφές των φόρων που επιβάλλουν οι κυβερνήσεις δεν είναι το ίδιο ορατές στους πολίτες.
- Ο φόρος εισοδήματος, π,χ, είναι ιδιαίτερα αισθητός στους πολίτες, αφού μειώνει το εισόδημα τους άμεσα.
- Οι έμμεσοι φόροι όμως, με το να ενσωματώνονται στις τιμές των αγαθών δεν είναι το ίδιο εύκολα αντιληπτοί από τους φορολογούμενους.
- Με την επέκταση επομένως της έμμεσης φορολογίας μπορούν ευκολότερα να αυξηθούν τα έσοδα του κράτους και άρα οι δαπάνες, αφού οι πολίτες έχουν την ψευδαίσθηση ότι το φορολογικό τους βάρος δεν αυξάνεται

Πολιτικό-οικονομικοί κύκλοι και η λήψη πολιτικών αποφάσεων

- Κάτω από τον τίτλο αυτό υπάγονται τρία βασικά θέματα, καθένα από τα οποία έχουν ιδιαίτερη σημασία.
- Το πρώτο αφορά **θεσμικά θέματα** που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την επέκταση της κρατικής δραστηριότητας.
- Το δεύτερο θέμα αφορά τη **συμπεριφορά** των κυβερνήσεων ανάλογα με τους πολιτικό-οικονομικούς κύκλους και το
- Τρίτο αφορά τις **διαδικασίες λήψης αποφάσεων** από τα νομοθετικά σώματα και την σχέση τους με την εκτελεστική εξουσία.

Γραφειοκρατία

- Υπάρχει εκτεταμένη βιβλιογραφία που δείχνει ότι η γραφειοκρατία οδηγεί σε επέκταση της κρατικής δραστηριότητας.

Οι δημόσιοι υπάλληλοι ως ψηφοφόροι

- Μια πλευρά της θεωρίας της επέκτασης του κράτους λόγω γραφειοκρατίας επικεντρώνεται στη συμπεριφορά των δημόσιων υπαλλήλων ως ψηφοφόρων.
- Ως ψηφοφόροι οι δημόσιοι υπάλληλοι πιθανό να έχουν την τάση να διατηρήσουν ή και να επεκτείνουν τον τομέα που τους δίνει "ψωμί."
-

Πολιτικά κόμματα

- Επί πλέον της θεωρίας των πολιτικοοικονομικών κύκλων είναι ίσως ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς το αν ο δημόσιος τομέας αυξάνει γρηγορότερα με σοσιαλιστικά ή συντηρητικά κόμματα, συνασπισμούς κομμάτων κ.α.

Αποκέντρωση εξουσιών

- Εκτός από τις πιο πάνω προσεγγίσεις ένα άλλο ερώτημα είναι το αν ο δημόσιος τομέας επεκτείνεται περισσότερο ή λιγότερο, ανάλογα με το αν οι κυβερνητικές εξουσίες είναι αποκεντρωμένες σε διάφορα επίπεδα διοίκησης ή σε μια κεντρική κυβέρνηση.

Άλλες απόψεις

- ο **North** θεωρεί ότι το βασικό στοιχείο που καθόρισε την επέκταση του δημόσιου τομέα στις ΗΠΑ, ήταν η **αυξανόμενη εξειδίκευση και καταμερισμός εργασίας**.
- Αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών ήταν η δραματική αύξηση της ζήτησης για δημόσια και οιονεί δημόσια αγαθά. Ως παραδείγματα αναφέρονται οι ανάγκες για υποδομή σε γέφυρες, παιδεία και ο μεταβαλλόμενος ρόλος της οικογένειας.

Άλλες απόψεις

- Όπως αναφέρει ο North "Το πιο σημαντικό αποτέλεσμα ήταν η σταδιακή εκτόπιση οικογενειακών δραστηριοτήτων όχι μόνο από την αγορά αλλά και από το κράτος. Η κοινωνική ασφάλιση και τα προγράμματα πρόνοιας οδηγούν σε αύξηση του μεριδίου των δημόσιων δαπανών στο ΑΕΠ. Ο North φαίνεται επομένως να αποδίδει ένα μεγάλο μέρος της πραγματικής αύξησης του δημόσιου τομέα στις ΗΠΑ σε **"καθαρά οικονομικές"** αιτίες.

Άλλες απόψεις

- Τέλος ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι μαρξιστικές θεωρίες για την επέκταση του ρόλου του κράτους, αν και οι απόψεις αυτές αγνοούνται συνήθως από τα περισσότερα εγχειρίδια δημόσιας οικονομικής, Μια προσπάθεια εξήγησης του νόμου του Wagner έχει δοθεί από τον O'Connor (1973).
- Ο O'Connor αρχίζει περιγράφοντας **δύο συχνά αντιφατικές λειτουργίες του κράτους στον καπιταλισμό**.
- Η **πρώτη** λειτουργία αποβλέπει στη διατήρηση και δημιουργία συνθηκών που κάνουν δυνατή τη συσσώρευση κεφαλαίου.
- Η **δεύτερη** λειτουργία είναι εκείνη της νομιμοποίησης του ρόλου του κράτους, Το κράτος πρέπει να δημιουργεί και να διατηρεί συνθήκες κοινωνικής αρμονίας.
-

Άλλες απόψεις

- Οι λειτουργίες αυτές είναι συχνά αντιφατικές επειδή
 - αν το κράτος χρησιμοποιεί την εξουσία του για να βοηθήσει μια τάξη εις βάρος μιας άλλης, τότε διακινδυνεύει να χάσει τη νομιμοποιητική του δράση.
 - Από την άλλη πλευρά, αν δεν κάνει τη συσσώρευση κεφαλαίου επικερδή, τότε βρίσκεται σε κίνδυνο η πηγή της εξουσίας του (η φορολόγηση της παραγόμενης υπεραξίας).
- Μπροστά σ' αυτό το δίλημμα το κράτος έχει να ακολουθήσει ένα δύσκολο μονοπάτι.

Άλλες απόψεις

- Στις δύο αυτές λειτουργίες αντιστοιχούν δύο μορφές δαπανών,
 - για την παροχή κοινωνικού κεφαλαίου και
 - κοινωνικές δαπάνες,
- Η πρώτη κατηγορία δαπανών είναι απαραίτητη για επικερδή συσσώρευση κεφαλαίου και περιλαμβάνει δαπάνες για κοινωνικές επενδύσεις και κοινωνική κατανάλωση.

Άλλες απόψεις

- Οι κοινωνικές επενδύσεις αφορούν τα έργα και τις υπηρεσίες εκείνες που αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργατικής δύναμης και *ceteris paribus* αυξάνουν το ποσοστό του κέρδους.
- Οι δαπάνες κοινωνικής κατανάλωσης αφορούν τα αγαθά και υπηρεσίες που μειώνουν το κόστος αναπαραγωγής της εργασίας και *ceteris paribus* αυξάνουν το ποσοστό κέρδους.
- Οι κοινωνικές δαπάνες αφορούν την παροχή αγαθών και υπηρεσιών που διατηρούν την κοινωνική αρμονία.
- Ο O'Connor υποστηρίζει ότι σχεδόν όλες οι δημόσιες υπηρεσίες ασκούν και τις δύο αυτές δραστηριότητες και προχωρεί στη διατύπωση δύο βασικών θέσεων.

Άλλες απόψεις

- Πρώτον, ότι η επέκταση του δημόσιου τομέα και των δημόσιων δαπανών λειτουργεί αυξητικά ως βάση για τη μεγέθυνση του μονοπωλιακού τομέα και της συνολικής παραγωγής.
- Ταυτόχρονα υποστηρίζεται ότι η αύξηση των κρατικών δαπανών είναι αποτέλεσμα της επέκτασης του μονοπωλιακού τομέα.
-

Άλλες απόψεις

- Με άλλα λόγια Ο O'Connor υποστηρίζει ότι η μεγέθυνση του δημόσιου τομέα (στις ΗΠΑ) είναι και το αίτιο και το αποτέλεσμα της επέκτασης του μονοπωλιακού κεφαλαίου. Δεύτερο, συσσώρευση και κοινωνικό κεφάλαιο και κοινωνικές δαπάνες είναι μια αντιφατική διαδικασία που δημιουργεί τάσεις για κρίσεις κάθε μορφής.
- Οι δαπάνες για υγεία, για παράδειγμα, θεωρούνται ως κοινωνική κατανάλωση, την "κοινωνικοποίηση" των οποίων ευνοούν το μονοπωλιακό κεφάλαιο και η εργασία.
- Το μονοπωλιακό κεφάλαιο λόγω του μεγάλου βάρους της επέκτασης των προγραμμάτων ιατρικής ασφάλισης τα οποία κέρδισαν τα συνδικάτα με συλλογικές διαπραγματεύσεις.

Άλλες απόψεις

- Τα συνδικάτα επειδή μ' αυτό τον τρόπο ικανοποιούν τις απαιτήσεις των μελών τους για καλύτερη ιατρική περίθαλψη.
- Οι δαπάνες αυτές μπορεί να θεωρηθούν ως μέσο εξαγοράς των φτωχών και των ανέργων.